



ZARF-FİİL EKLERİNİN CÜMLE SIRALAMA İŞLEVİ VE BUNUN SÖZ DİZİMİNDEKİ YERİ ÜZERİNE

Selma GÜLSEVİN*

Özet

Cümle; bir düşüncüyü, duyguyu, durumu, olayı yargı bildirerek anlatan ve ana unsuru yargıyı taşıyan yüklem olan kelime veya kelime dizisidir. Yüklem çekimli bir fiil veya ek-fiille çekimlenmiş bir isim unsuru olabilir. Yüklem anlamı diğer öğelerle desteklenir. Bir cümledeki kelime ve öge sayısı ihtiyaca göre değişebilir. Bu vasıftaki söz dizilerinin art arda sıralanmasıyla metinler oluşturulur. Metin oluşturulurken ya cümleler bitme bildiren noktalama işaretleriyle sonlandırılıp ardından yeni bir cümle başlar ya da cümlelerin arasındaki ilişkilere uygun olarak cümleler birbirine çeşitli morfemlerle veya noktalama işaretleriyle bağlanır. Söz dizimi üzerine yapılan çalışmalarda genellikle cümle bağlayıcı morfemler olarak bağlaçlar / bağlama edatları gösterilir. Oysa -(y)İp, -(y)ArAK ve -ken zarf-fiil ekleri zarf oluşturmalarının yanı sıra cümleleri sıralayarak bağlama işlevine de sahiptirler. Söz konusu eklerin bu işlevlerine söz dizimi çalışmalarında ya hiç değinilmemiş ya da bu konuda kısmen değerlendirmeler yapılmıştır. “Otel için rezervasyon yaptırırken bazı konulara dikkat etmeliyiz.” cümlesinde “otel için rezervasyon yaptırırken” ifadesi “dikkat etmeliyiz” yüklemine zarfdır. Ancak “Kız çocukları sürekli diyet yaparken erkek çocukları her istediğini yiyor.” cümlesinde “kız çocukları sürekli diyet yaparken” “yiyor” yüklemine zarfı değildir. Bu aslında “Kız çocukları sürekli diyet yapıyor ama erkek çocukları her istediğini yiyor.” şeklindeki iki cümlenin -ken zarf-fiil ekiyle birleştirilmiş şeklidir. -(y)İp, -(y)ArAK zarf-fiil ekleri de benzer şekilde zarf oluşturmadan cümle bağlayıcısı olarak kullanılabilir. Bu makalenin yazılma amacı

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
selmagulsevin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4466-8670.



söz konusu eklerin bu işlevlerini ve bu işlevlerin söz dizimi açısından değerlendirilmesi gerektiğini dikkatlere sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: zarf-fiil, söz dizimi, zarf.

ON THE SENTENCE COORDINATION/SUBORDINATION FUNCTION OF ADVERBIAL SUFFIXES AND ITS PLACE IN SYNTAX

Abstract

A sentence, main element of which is predicate, is a word or a set of words that conveys a statement, question, exclamation, or command. The predicate can be a conjugated verb or a noun used with a copulative verb. The meaning of the predicate is supported by the other elements in the sentence. The number of words or phrases may change in terms of need. Texts are made by putting these syntactic units successively. While making texts, sentences are either stopped by punctuation marks that express ending or they are connected to each other by several morphemes or punctuation marks depending on the relations between them. In syntax studies, conjunctions are the most common units that are given to connect sentences. However, the gerund suffixes -(y)Ip, -(y)ArAK and -ken have the function of connecting sentences as well as making gerunds. This function of these suffixes are not, or partially, mentioned in the syntactic research. In the sentence “Otel için rezervasyon yaptırırken bazı konulara dikkat etmeliyiz.”, the clause “Otel için rezervasyon yaptırırken” is the adverb of the predicate “dikkat etmeliyiz”. On the other hand, in the sentence “Kız çocukları sürekli diyet yaparken erkek çocukları her istediğini yiyor.”, the clause “Kız çocukları sürekli diyet yaparken” is not the adverb of the predicate “iyor”. This is, indeed, the compound form of two sentences with -ken “Kız çocukları sürekli diyet yapıyor ama erkek çocukları her istediğini yiyor.” The adverbial suffixes-(y)Ip, -(y)ArAK can also be used as sentence connectors. The aim of this article is to draw attention to these functions of the suffixes in question and to that their functions should be evaluated in terms of syntax.

Keywords: gerund, syntax, adverb.

Giriş

Genellikle ana cümlelerin veya başka bir fiilimsinin geçici zarfını oluşturan ve öge alabilen zarf-fiiller, cümleleri bağladıkları için ulaş veya bağ-fiil terimleriyle de ifade edilirler. Cümleleri bağlarken genel olarak zaman, durum, sebep, şart, kıyaslama, karşıtlama, bedel vb. anlamlarla ana cümlelerin geçici zarfını oluştururlar (Ediskun, 1992, s. 252; Korkmaz, 2014, s. 841; Banguoğlu, 2011, s. 427). Bunlar basit yapıda ya da çeşitli eklerle eklerin veya eklerle edatların art arda getirilmesiyle oluşmuş birleşik yapıda da olabilirler.



*Haberler **başlayınca** herkes sustu.*

*Misafirlerini her zaman **gülerek** karşılar.*

*Vitrinlere **baka baka** gezdik.*

***Çekinmeden** anlat.*

*Ona **hizmet edeceğime** çalışırım.*

*Yüzüme **anlamamış gibi** bakıyordu.*

Zarf-fiil konusu gramer kitaplarımızda aşağı yukarı aynı şekillerde açıklanmıştır. Korkmaz, konuyu “Çekimsiz Fiiller” başlığı altında “Zarf-Fiiller” alt başlığında:

“Zarf-fiiller, bir yanıyla fiil, bir yanıyla da zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri oldukları için, fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu nedenle cümlede, şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak, yargı bildiren fiiller yanında onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler.”

şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 2014, s. 841).

Zarf-fiillerin asli ve yaygın görevi her ne kadar ana cümlenin zarfını oluşturmak ise de bazı zarf-fiil ekleri bir cümlenin zarfını oluşturmadan sadece cümleleri sıralama, bağlama veya tasvir fiillerin oluşumunda yer alma gibi işlevlerde de kullanılabilirler. Bu makalede ele alınan konu, cümleler arasında zarf ilişkisi kurmadan sadece cümleleri sıralama anlamıyla bağlama işlevleri, bu işlevi sağlayan ekler ve bu durumun cümle incelemelerindeki yeri olduğu için zarf-fiil eklerinin bu konu dışında kalan kullanımları burada değerlendirilmeyecektir.

Türkçede cümlelerin fiilimsilerle birleştirilebilmeleri, yapısına göre cümlelerin sınıflandırılmasında ve bu yapıların adlandırılmasında farklı bakış açılarını ortaya çıkarmıştır. Fiilimsilerin oluşturduğu kelime gruplarını cümle olarak değerlendirip bu yapıların kullanıldığı cümlelerin “birleşik cümle” olduğunu düşününler yanında (Delice, 2007; Özkan vd., 2016); fiilimsi gruplarında yüklem olma vasfına sahip çekimli bir unsurun bulunmayışından hareketle bu grupların bulunduğu cümlelerin birleşik olmadığını düşünenler de vardır (Karahana, 1994; Baskakov, 2017, s. 47).

I. -(y)Ip, -(y)ArAk, -ken zarf-fiil eklerinin fiili zarflaştırarak cümleleri bağlama işlevi

Zarf-fiiller genel olarak çekimli ya da çekimsiz bir başka fiilin zarfını oluştururlar. Bir fiilin anlamını, hangi anlam yönüyle tamamladıkları her morfemin kendi anlam özellikleriyle ve bağlamla belirlenir. Örneğin, -(y)IncA



zarf-fiil eki, genellikle eklendiği fiilin dışındaki bir fiilin “yapılış zamanını” bildirirken (*Dersten çıkınca doğru evine gider.*) -(y)ArAK eki genellikle eklendiği fiilin dışındaki bir fiilin “yapılış tarzını” gösterir (*Hırsız gibi ayaklarının ucuna basarak evden çıktı.*).

-(y)Ip ekiyle zarflaştırarak cümleleri bağlama

-(y)Ip eki genellikle sıralama işleviyle kullanılıyor olmasına rağmen bu ekin fiili zarflaştırdığı örnekler de vardır.

*En son ne zaman **ağlayıp** içini boşalttın?*

*Babana **kızıp** evi terk etme.*

-(y)ArAk ekiyle zarflaştırarak cümleleri bağlama

Gramerlerde işlevleri detaylı olarak anlatılan ve üzerine pek çok makale yazılan -(y)ArAk ekli zarf-fiiller esas olarak cümledeki asıl fiilin bildirdiği hareketle aynı zamanda yapılan başka bir hareketi diğer bir fiilin yapılış tarzı veya onun şartı olarak gösterir (Korkmaz, 2014, s. 849; Ediskun, 1992, s. 254).

*Beyin **düşünerek** gelişir.*

*Bir şeyin yapılamaz olduğunu **düşünerek** uyursan başkasının o şeyi yaparken(z) çıkardığı gürültüyle uyanırsın.*

*Günde altı öğün **yiyerek** zayıflayamazsın.*

*Yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen hayata **gülümseyerek** bakıyordu.*

*Üniversiteye **giderek** bir meslek sahibi olabileceğini sonunda anladı.*

*Hasta **dinlenerek** iyileşebilir.*

-ken ekiyle zarflaştırarak cümleleri bağlama

Zarf oluşturma fonksiyonunun yanı sıra cümleleri sıralı olarak bağlama işlevi de üstlenebilen bir diğer zarf-fiil eki de -ken’dir.

-ken eki, “i-mek” ek-fiilinin zarf biçimidir. Esas itibarıyla zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller oluşturur (Banguoğlu, 2011, s. 431; Tiken, 1999, s. 289; Korkmaz, 2014, s. 864; Ediskun, 1992, s. 257).

*Evden **çıkarken** ocağı kapatmayı unutma.*

***Çocukken** çok yaramazdı.*

***Konuşurken** kekeleyor, şarkı söylerken bülbül gibi.*

*Parayı **alırken** de **verirken** de say.*

*Aldığınız kitapları **gelirken** getirin.*



II. -(y)Ip, -(y)ArAk, -ken zarf-fiil eklerinin fiili zarflaştırmadan cümleleri sıralayarak bağlama işlevi

Yaygın olarak fiilleri zarflaştırarak cümleleri bağlama işlevi taşıyan bu eklerin, fiili zarflaştırmadan sıralayarak cümleleri bağlama işlevi üstlendiği kullanımlar da vardır. -(y)Ip ve -(y)ArAK morfemleri ana cümle zarfını oluşturmanın yanı sıra cümleleri sıralayarak bağlama amacıyla kullanılabilen bağlama/ulama zarf-fiili olarak çeşitli gramer kaynaklarında gösterilegelmektedir (Banguoğlu, 2011, s. 429; Delice, 2007, s. 165; Tiken, 1999). -ken ekinin de bu tür kullanımı vardır. -ken ekinin tercih/zıtlık tarzında cümleleri bağladığına değinenler olduysa da bu kullanımları zarf kategorisi içinde düşünmüşlerdir (Tiken, 1999, s. 300).

-(y)Ip ekinin fiili zarflaştırmadan cümleleri sıralayarak bağlaması

-(y)Ip eki cümleleri sıralayarak bağlarken kendi eklendiği fiildeki hareketin, ardından gelen fiildeki hareketten biraz önce veya onunla aynı zamanda gerçekleşmiş olduğunu gösterir. Zarf oluşturmaz. Bu kullanımdaki -(y)Ip, ikinci cümledeki çekim unsurlarının yerini tutar. Böylece tekrardan kaçınılmış olur (Korkmaz, 2014, s. 853; Tiken, 1999, s. 294).

Bu tür kullanımda genellikle zarf-fiilin öznesi ile asıl fiilin öznesi aynıdır.

CÜMLELERİ SIRALAYARAK BAĞLAMA	
-(y)Ip Eki İle Bağlanıp Sıralanan Şekil	İki Çekimli Fiil Hâlinde Sıralanan Şekil
<i>Bugün Ankara'ya gidip iki gün sonra Samsun'a geçecekler.</i>	<i>Bugün Ankara'ya gidecekler ve iki gün sonra Samsun'a geçecekler.</i>
<i>Ödevlerini bitirip parka gitti.</i>	<i>Ödevlerini bitirdi ve parka gitti.</i>
<i>Erken kalkıp kahvaltı ettik.</i>	<i>Erken kalktık ve kahvaltı ettik..</i>
<i>Yıllar geçtikçe o muhteşem insan da ihhtiyarlayıp hastalandı.</i>	<i>Yıllar geçtikçe o muhteşem insan da ihtiyarladı ve hastalandı.</i>
<i>İçeri girip en uçtaki sandalyeye oturdu.</i>	<i>İçeri girdi ve en uçtaki sandalyeye oturdu.</i>
<i>ABD'li şirket Boeing, hatayı açıklayıp can kayıplarından dolayı özür diledi.</i>	<i>ABD'li şirket Boeing, hatayı açıkladı ve can kayıplarından dolayı özür diledi.</i>
<i>Destan konusunu anlatıp dersten çıktı.</i>	<i>Destan konusunu anlattı ve dersten çıktı.</i>
<i>Amcasını ziyaret edip döndü.</i>	<i>Amcasını ziyaret etti ve döndü.</i>
<i>Pencereyi açıp bağırmaya başladı.</i>	<i>Pencereyi açtı ve bağırmaya başladı.</i>
<i>Çocukları başıboş birakmayıp kontrol etmelisin.</i>	<i>Çocukları başıboş bırakmamalısın ve kontrol etmelisin.</i>

Zaten -(y)Ip ekli zarf-fiiller, hâl zarfı oluşturmaktan çok, kendisinden sonraki fiilin eklerini üzerine alarak tekrardan kaçınma sağlar. Bu durum hem çekimli fiiller hem de çekimsiz fiiller söz konusu olduğunda görülebilir. Yukarıdaki cümlelerde çekimli bir fiildeki çekim unsurlarının yerini tutan -(y)Ip örnekleri verilmiştir. Şu örneklerde ise başka fiilimsi eklerinin yerini tutmuştur:



Gelip gitmek (gelmek, gitmek), okuyup yazanlar (okuyanlar, yazanlar), isteyip istemediği (istediği istemediği).

-(y)ArAk ekinin fiili zarflaştırmadan cümleleri sıralayarak bağlaması

-(y)ArAk ekli zarf-fiiller de -(y)Ip eki taşıyan zarf-fiillerin kullanıldığı gibi (zarf oluşturmadan) cümleleri sıralayarak bağlayabilirler. Bu kullanımda -(y)ArAk ekli zarf-fiil de, kendisinden sonraki çekimli fiilin çekim unsurlarını içinde barındırır. Her iki fiilin öznesi aynıdır (Banguoğlu, 2011, s. 429; Tiken, 1999, s. 289; Korkmaz, 2014, s. 849; Ediskun, 1992, s. 252).

-(y)ArAk eki bu cümlelerde yüklemdeki çekim unsurlarının yerini tutarak tekrardan kaçınmayı sağlamış ve zarf değil cümleleri sıralayarak bağlama işlevini yerine getirmiştir.

CÜMLELERİ SIRALAYARAK BAĞLAMA	
-(y)ArAk Eki İle Bağlanıp Sıralanan Şekil	İki Çekimli Fiil Hâlinde Sıralanan Şekil
<i>Birden yerinden kalkarak dışarı çıktı.</i>	<i>Birden yerinden kalktı ve dışarı çıktı.</i>
<i>Çocuğu kaldırarak yerine oturdum.</i>	<i>Çocuğu kaldırdım ve yerine oturdum.</i>
<i>Elindeki mikrofonu masaya bırakarak dans etmeye başladı.</i>	<i>Elindeki mikrofonu masaya bıraktı ve dans etmeye başladı.</i>
<i>Hakkında soruşturma açılarak meslekten ihraç edilmiş.</i>	<i>Hakkında soruşturma açılmış ve meslekten ihraç edilmiş.</i>
<i>Yapılanlara tepki göstererek Ankara'ya gitmeyi reddetti.</i>	<i>Yapılanlara tepki gösterdi ve Ankara'ya gitmeyi reddetti.</i>
<i>Akşam kardeşime uğrayarak hediyelerini verdim.</i>	<i>Akşam kardeşime uğradım ve hediyelerini verdim.</i>

-ken ekinin fiili zarflaştırmadan cümleleri sıralayarak bağlaması

-ken zarf-fiili ekinin, cümleleri zıtlık/tercih anlamlarıyla sıralayıp bağlama işlevi de vardır. Böyle bir kullanımda -ken ekli zarf-fiil kendisinden sonraki çekimli fiilin zarfını oluşturmaz, ondaki çekim unsurlarını içinde barındırır. O yüklem ile kendi bulunduğu yapı arasında zıtlık/tercih ilgisi kurar. Özneleri aynı ya da farklı olabilir. -ken ekinin zarflaştırmadan cümleleri sıralayarak bağlama işlevi dikkatlerden kaçmıştır.

CÜMLELERİ SIRALAYARAK BAĞLAMA	
-ken Eki İle Bağlanıp Sıralanan Şekil	İki Çekimli Fiil Hâlinde Sıralanan Şekil
<i>Ali balık severken Ayşe kırmızı et seviyor.</i>	<i>Ali balık seviyor ama Ayşe kırmızı et seviyor.</i>
<i>Şüphelilerden ikisi tutuklanırken biri serbest kaldı.</i>	<i>Şüphelilerden ikisi tutuklandı fakat biri serbest kaldı.</i>
<i>Geceleri uyuyamıyorken sabahları erken kalkıyorum.</i>	<i>Geceleri uyuyamıyorum ama sabahları erken kalkıyorum.</i>
<i>Her gün yürürken bugün yürüyemedim.</i>	<i>Her gün yürürdüm ama bugün yürüyemedim.</i>



Önceleri iki **yabancıyken** sonraları aralarından su sızmayan iki dost olduk.

Önceleri iki yabancıydık ama sonraları aralarından su sızmayan iki dost olduk

Değerlendirme ve Sonuç

Çeşitli anlam özellikleriyle bir çekimli fiilin veya fiilimsinin zarfını oluşturma işlevi dışında cümleleri sıralayarak bağlama fonksiyonuna da sahip olan -(y)Ip, -(y)ArAK ve -ken ekleriyle bağlanan cümlelerin söz dizimi çalışmalarındaki yeri nedir? Bu soruya cevap verebilmek için öncelikle söz dizimi çalışmalarında yapılan sınıflandırmalara bakmak gerekir.

Söz dizimi çalışmalarında cümleler genellikle şu dört bakımdan değerlendirilmiştir (Çelik vd., 2006, s. 22; Özkan vd., 2008, s. 127; Özkan vd., 2016, s. 125):

1. Yüklemin türüne göre cümleler,
2. Yüklemin yerine göre cümleler,
3. Anlamına göre cümleler,
4. Yapısına göre cümleler.

Bu makalede konumuz cümlelerin sıralanışı veya bağlanışıyla ilgili olduğundan “Yapısına (yapılışına/bağlanma şekillerine) göre cümleler” üzerinde durulmuştur.

Yapısına göre cümleler incelenirken yapılan sınıflandırmalarda bir ittifak görülmemekle birlikte birbirine virgül veya noktalı virgülle bağlanmış cümleleri “sıralı/sıra cümle”; birbirine bir bağlaçla bağlanmış cümleleri “bağlı cümle” olarak adlandırmak yaygındır (Ediskun, 1992, s. 252; Çelik vd., 2006, s. 29). Bazı kaynaklar ise sıralama bağlaçlarıyla birbirine bağlanmış cümleleri de “sıralı cümle”, yalnız cümle başı bağlaçlarıyla bağlananları “bağlı cümle” olarak sınıflandırmıştır (Özkan vd., 2008, s. 169; Delice, 2007, s. 167).

Delice, cümle türlerini “ yüklemine yerine göre, yüklemine türüne göre, anlamlarına göre, yapılarılarına göre ve kullanımına göre” tasnif etmiştir. Bu sınıflandırmada cümlelerin kullanımına göre de değerlendirilip sıralanmış olması ve bağlanmış cümlelerin bu başlıkta yer alması özgün bir yaklaşımdır (Delice, 2007, s. 166).

Cümlelerin yapısal açıdan değerlendirilmesi konusunda en yenilikçi yaklaşım Karahan’a aittir. Karahan; bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi olarak tanımlanan “cümle” kavramı ile yapısına göre incelendiğinde birleşik, sıralı, bağlı gibi terimlerle ifade edilen “cümle” kavramının farklı oluşundan hareket etmiş, anlamsal ya da şekilsel çeşitli morfeplerle birbirine bağlanmış olmayı “Cümlelerin Bağlanma Şekilleri” olarak değerlendirmiştir (Karahan, 2015, s. 85).



-(y)Ip, -(y)ArAK ve -ken ekleriyle birbirine bağlanarak sıralanmış cümleler, cümle bilgisi ve gramer kaynaklarında yeterli ve detaylı şekilde yer almamaktadır. Bu konuya sadece -(y)Ip ekiyle ilgili olarak Delice değinmiştir. Delice (2007, s. 47), bağ-fiil öbeğini anlatırken -(y)Ip “bağ-fiil” ekinin iki görevinden birinin bağlaç işlevi olduğunu belirtir. Bu açıdan bakıldığında ekin fiilimsi ya da kip işlevinde kullanıldığını, fiile kip anlamı yüklemek için kullanıldığında bağ-fiil öbeği oluşturmadığını ifade eder. Bir cümlenin varlığından söz edebilmek için çekimli bir fiil ya da ek-fiille çekimlenmiş bir isim olmak zorundadır. Ancak tekrardan kaçınmak için bazen morfem eksiltme yoluna gidebildiğimiz durumlar da vardır. Örneğin, “*Her gün erken kalkıyor, avluyu temizliyordum.*” cümlelerindeki her iki yüklemde de öznesi aynıdır. “*Kalkıyor*” yüklemde 1. teklik şahıs ekini göremediğimiz için onun öznesi 3. şahıstır diyemeyiz.

Elbette ki -(y)Ip, -(y)ArAK ve -ken zarf-fiil ekleri çekimli fiil oluşturmazlar. Ancak her ne kadar çekimli bir fiil oluşturmamış olarak görünürlerse de kendilerinden sonraki bir fiilin çekim unsurlarını anlamsal olarak taşıyabilirler.

Öyleyse aşağıdaki cümleleri incelerken cümlelerde yer alan -(y)Ip, -(y)ArAK ve -ken ekleriyle oluşturulmuş bölümleri cümlelerin zarfı olarak mı değerlendireceğiz, yoksa onları ayrı bir cümle olarak mı ele alacağız?

Yıllar geçtikçe o muhteşem insan da ihtiyarlayıp hastalandı.

Bugün Ankara 'ya gidip iki gün sonra Samsun 'a geçecekler.

Ödevlerini bitirip parka gitti.

Amcasını ziyaret edip döndü.

Destanlar konusunu anlatarak dersten çıktı.

Çocuğu kaldırarak yerine oturdum.

Elindeki mikrofonu masaya bırakarak dans etmeye başladı.

Yapılanlara tepki göstererek Ankara 'ya gitmeyi reddetti.

Şüphelilerden ikisi tutuklanırken biri serbest kaldı.

Ali balık severken Ayşe kırmızı et seviyor.

Her gün yürürken bugün yürüyemedim.

Önceleri iki yabancıyken sonraları aralarından su sızmayan iki dost olduk.

Eğer bu cümlelerde kullanılan zarf-fiil eklerinden yola çıkarak çözümler yaparsak yani zarf-fiil ekli sözleri başka bir fiilin zarfıymış gibi değerlendirecek yanlış sonuçlar ortaya çıkar. Görüldüğü üzere söz konusu bölümler



arkalarından gelen çekimli fiillerin anlamını zarf olarak tamamlamamaktadır. Aslında yargı bildirerek cümle oluşturmuş olan fiiller, tekrardan kaçınmak için ikinci fiilin çekim unsurlarını anlamsal olarak taşımalarına izin veren -(y) Ip, -(y)ArAK ve -ken eklerinden uygun olanını alarak arkadan gelen cümlelere bağlanmışlardır.

-(y)Ip, -(y)ArAk veya -ken ekleriyle bağlanarak oluşturulan cümleler iki ayrı cümle olarak görülmeli ve “bağlanış şekilleri” ya da “yapısına göre cümleler” başlıkları altında değerlendirilip sınıflandırılmalıdır. Aksi hâlde bu eklerle oluşturulan yapıların her durumda zarf oluşturduğu yanlışlığı oluşacak ve cümle tahlilleri hatalı olacaktır.

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baskakov, A. N. (2017). *Predlojeniye v Sovremennom Turetskom yazıke*. Çev. Oktay Selim Karaca (2017). *Çağdaş Türkçede cümle*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çelik, A., Kaya, N., Demirbilek, S., Çifçi, S. (2006). *Cümle ve metin bilgisi*. İstanbul: Lisans Yayınevi.
- Delice, H. İ. (2007). *Türkçe sözdizimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- Ediskun, H. (1992). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gülsevin, G. (1990). Türkçede şart gerundiumu üzerine. *Türk Dili*, 467 (2), 266-279.
- Karahan, L. (1994). Türkçede birleşik cümle problemi. *Türk Dili*, 505, 19-23.
- Karahan, L. (2015). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri, şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2008). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Özkan, A., Toker, M. ve Aşçı, U. D. (2016). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. Konya: Palet Yayınevi.



Extended Summary

Gerunds are usually the temporary adverbs of main clauses or other verbals. They could be formed in simple forms or formed in compound forms with a combination suffixes, or a combination of suffixes and postpositions.

Although the main and common function of gerunds is to form the adverb of the main clause, some gerund suffixes can be used to order, connect the sentences or they play a part in the making of descriptive verbs. Since the aim of this paper is to study connecting sentences with gerunds, all other functions of gerunds are excluded in this paper.

Gerunds are usually the adverbs of verbs conjugated or not. In what way they add to the meaning of a verb is determined by the meaning of the each morpheme and the context.

Normally, gerunds are morphemes that connect sentences. For example, the sentence “*Hızla koşan çocuk, kapıya çarptı. (The boy running fast hit the door.)*” consists of the sentences “*Çocuk hızla koştu/koşuyordu ve kapıya çarptı (the boy ran/was running fast and he hit the door.)*” Connecting sentences with gerunds in Turkish, has led to several perspectives in the classification of sentences in terms of their structures and naming them. While there are some who take the phrases made with gerunds as sentences and name them “compound sentences”, there are some others who think they are not compound sentences because they do not contain a conjugated unit.

What we examine in this article is not the function that they have for connecting sentences. We study the sentence connecting function of gerund suffixes substituting the conjugation units without making them adverbs.

Çok seçenekli düşünerek stresi yönetebiliriz. (By thinking multilaterally, we can manage stress.)

Babana kızıp evi terk etme. (Do not leave home for being angry with your father.)

Evden çıkarken ocağı kapatmayı unutma. (Do not forget to turn off the stove while leaving the house).

The suffixes that make adverbs above, do not make the adverbs of verbs below:

Amcasını ziyaret edip döndü.

Çocuğu kaldırarak yerine oturdum.

Ali balık severken Ayşe kırmızı et seviyor.

It is obvious that these suffixes connect two sentences and should be evaluated as follow:

Amcasını ziyaret etti ve döndü.

Çocuğu kaldırdım ve yerine oturdum.

Ali balık seviyor ama Ayşe kırmızı et seviyor.



The sentences connected with -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken , which have the function of connecting sentences except for their function of making the adverbs of conjugated verbs, have not been significantly studied in syntax.

Although there is no consensus on how to classify sentences in terms of their structures, it is common to name the sentences connected with a comma or a semicolon as “coordinate clause”, and those connected with a connector as “dependent clause”.

H. İ. Delice classified the sentence types in terms of the place of the verb, the type of the predicate, their usage and the way they are performed. That he classified the sentences in terms of their usage and that the connected sentences were given under this title is a distinct approach. The most innovative approach to classify sentences structurally belongs to L. Karahan, who speaks of only one sentence and uses the term “The Forms to Connect Sentences” for connecting sentences with several morphemes semantically or formally.

The sentences coordinated by being connected with the suffixes -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken have not been studied in the grammar sufficiently and comprehensively. It was only Delice, who mentioned the topic within the framework of the suffix -(y)Ip.

In order to speak of a sentence, we ne need a conjugated verb or a noun conjugated with the copulative verb. However, sometimes in order to avoid from repetition, ellipsis are used. For instance, in the sentences “*Her gün erken kalkıyor, avluyu temizliyordum.*” the doers of both clauses are the same. It is not possible to say that the doer of the first clause is third person singular just because we do not see the first person singular suffix.

The gerund suffixes -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken do not make finite verbs. However, they can carry the conjugation elements of verbs following them semantically.

As a result of what is mentioned above, while analyzing the sentences below, should we evaluate the parts of the clause made with the morphemes -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken as adverbs of sentences or take them separate sentences?

Çocuğa tokat atıp ablasını kovmaya çalıştı.

Amcasını ziyaret edip döndü.

Çocuğu kaldırarak yerine oturdum.

Ali balık severken Ayşe kırmızı et seviyor.

If we analyze the sentences through the gerunds suffixes, that is, if we take them as the adverbs of other verbs, it will be a mistake. As seen in the sentences, the parts in question do not complete the meaning of the verbs following them as adverbs. The verbs which, indeed, express judgment make sentences and in order to avoid repetition, they are connected to the following clauses by taking one of the suffixes -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken, which allow them to carry the conjugation elements of the second verb semantically.

The sentences connected with the suffixes -(y)Ip, -(y)ArAK and –ken should be taken as two different clauses and should be evaluated and classified under the title of the forms of connecting sentences and sentences in terms of their structures.



Otherwise, the clauses with these suffixes will be taken as adverbs, which will lead to wrong sentence analysis.

